

Jan Hornát
Lucie Kýrová (ed.)

America First

Příčiny a kontext volebního
vítězství Donalda Trumpa

AMERICA FIRST

PŘÍČINY A KONTEXT VOLEBNÍHO VÍTĚZSTVÍ DONALDA TRUMPA

Jan Hornát, Lucie Kýrová (ed.)

Recenzovali:

prof. PhDr. Svatava Raková, CSc.

doc. PhDr. Miloš Calda

Autoři:

Kristýna Divišová

Jakub El-Ahmadieh

Magdalena Fiřtová

Jan Hornát

Marek Jáč

Kryštof Kozák

Zdeněk Král

Lucie Kýrová

Viktorie Mertová

Jiří Pondělíček

Alice Rezková

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2020

Redakce Vendula Kadlečková

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2020

© Jan Hornát, Lucie Kýrová et al., 2020

Tato monografie vznikla v rámci systému podpory fakultních monografií
Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy a byla podpořena projektem
SVV Institutu mezinárodních studií FSV UK č. 260954/2020.

ISBN 978-80-246-4606-0

ISBN 978-80-246-4629-9 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

Úvod: Cesta Donalda Trumpa do Bílého domu (<i>Jan Hornát, Lucie Kýřová</i>)	7
ČÁST PRVNÍ: KONTEXT VOLEB 2016	29
Americký stranický systém v krizi jako faktor ve vítězství Donalda Trumpa (<i>Zdeněk Král</i>)	31
Efekt „rezavého pásu“: Donald Trump jako kandidát třetí strany (<i>Jiří Pondělíček</i>)	51
Ideologické souznění: Donald Trump a hnutí Tea Party (<i>Marek Jáč</i>)	73
Fenomén Alt-Right a manipulace s fakty v prezidentské kampani Donalda Trumpa (<i>Jakub El-Ahmadiéh</i>)	90
Role menšin v prezidentských volbách 2016: Trumpův aktivní přístup, pasivita menšinových voličů (<i>Kristýna Divišová a Viktorie Mertová</i>)	110
ČÁST DRUHÁ: TÉMATA VOLEB 2016	141
Trumpův obchodní protekcionismus: výzva pro světový obchodní systém (<i>Magdalena Fiřtová</i>)	143
Trumpův pohled na EU a transatlantickou vazbu (<i>Jan Hornát</i>)	170
Imigrační diskurz Donalda Trumpa jako příklad nového rasismu? (<i>Kryštof Kozák</i>)	189
Čínská karta v amerických prezidentských volbách (<i>Alice Rezková</i>)	214
Závěr: Výhledy do roku 2020 (<i>Jan Hornát</i>)	232
Bibliografie	237
Executive summary	275
Autoři	277

Úvod

Cesta Donalda Trumpa do Bílého domu

Jan Hornát, Lucie Kýrová

Američtí i světoví politologové, komentátoři, novináři i politici se v průběhu prezidentské kampaně v roce 2016 navzájem ujišťovali, že osobnost, jako je Donald Trump, jen stěží projde republikánskými primárkami. Když se tak nestalo a Trump bez větších problémů vnitrostranickou nominaci získal, nedávali mu tito lidé mnoho šancí na úspěch proti politicky zkušené Hillary Clintonové. V očích většiny pozorovatelů byl Trump natolik netradičním, až excentrickým kandidátem, že jeho osobnost zastínila většinu aspektů a celkovou podstatu jeho politiky a politické „message“. Není proto divu, že konečné zvolení Donalda Trumpa americkým prezidentem bylo překvapením, a to i přesto, že poslední předvolební průzkumy dávaly oběma kandidátům v rámci statistické chyby stejnou šanci na zvolení. S blížícím se termínem voleb v roce 2020 je vhodné se poohlédnout za klíčovými volbami v roce 2016 a zamyslet se nad tím, zda podobná témata, narativy a diskurz, které byly kampaní Donalda Trumpa využity tehdy, budou politicky vytěžitelné i při pokusu amerického prezidenta o znovuzvolení.

Cílem této knihy je popsat a analyzovat jednotlivé stránky společenské situace ve Spojených státech kolem roku 2016 a objasnit strategii a postupy, jimiž se Donaldu Trumpovi podařilo využít trhlin v socioekonomické a kulturně identitní soudržnosti Američanů k dosažení volebního vítězství. Věříme, že právě toto hlubší, kontextuální porozumění a dešifrace šachového pozadí prezidentských voleb 2016 učiní řadu kroků Donalda Trumpa racionálnější a čitelnější pro pozorovatele v České republice, než se jeví v mediálním portrétu amerického prezidenta.¹

1 Za tuto poznámku děkujeme prof. PhDr. Svatavě Rakové, CSc.

Souběžným záměrem publikace je s výhodou zpětného pohledu ukázat, že Trumpovo zvolení nelze vnímat jako „historickou anomálii“ či „chvilkovou slabost“ amerických voličů, nýbrž jako součást společensko-ekonomických trendů, které lze sledovat napříč americkou historií a které se vzájemně spojily v konkrétním historickém okamžiku a v konkrétní osobnosti. Donald Trump a jeho tým tedy nepřinesli svými postoji zcela *novou* „ideologii“ či politický směr, ale umně propojili témata, která rezonovala mezi různými skupinami amerických voličů (či je frustrovala) a která se v předchozích volbách sice objevovala, avšak často spíše okrajově. Touto cestou si však Trump zároveň vytvořil typologicky relativně diverzifikované voličstvo, které například v otázkách volného obchodu zastává zcela opačné názory.

V tomto smyslu se kniha snaží o představení *genealogie* různých společenských podmínek, které vedly ke vzniku politiky (a politické osobnosti) Donalda Trumpa. Naše použití termínu *genealogie* vychází z jeho použití Friedrichem Nietzschem pro studium morálky a zejména z ukotvení termínu ve společenských vědách ze strany Michela Foucaulta.² *Genealogie* je „historie současnosti z hlediska minulosti“ a pomáhá nám vysvětlit stávající stav věcí podobným způsobem, jakým genealog používá rodokmen ke zkoumání původu rodu.³ Současnost v tomto ohledu nutně nespočívá v jasné návaznosti (založené na kauzálních principech), ale často „v pouhé historické nahodilosti nebo vítězství jednoho typu myšlení nad druhým jakožto produktu mocenského boje“.⁴ Naše otázka tedy tkví nejen v tom, jaké historické a současné sentimenty amerických voličů vůči různým společenským a mezinárodněpolitickým fenoménům „umožnily“, aby byl zvolen „netradiční“ kandidát, ale taktéž v tom, do jaké míry lze považovat prezidentsví Donalda Trumpa za myšlenkově navazující na předchozí americké vlády a na „mocenské boje“ v americké politice a společnosti.⁵

2 Foucault, Michel, „Nietzsche, Genealogy, History“, in John Richardson a Brian Leiter (ed.), *Nietzsche* (Oxford: Oxford University Press, 1978).

3 Neumann, Iver B., „Poststructuralists also have a Duty of Methodological Care“, *New Perspectives* 25 (3), 2017: 79–80.

4 Ježková, Veronika, „Genealogie diagnostiky: Michel Foucault a zrození kliniky“, *STUDIA PHILOSOPHICA* 60 (2), 2013: 114.

5 V českém prostředí tato publikace volně navazuje na kolektivní monografii Magdaleny Fiřtové, Jana Hornáta a Jany Sehnálkové (ed.), *Prezidentsví Baracka Obamy: Naplněné víze?* (Praha: Karolinum, 2017), a knihu Kryštofa Kozáka, *České probuzení z amerického snu: Proč a jak se v České republice zabývat Spojenými státy* (Praha: Karolinum, 2019).

Kdo je Donald Trump – stručný podnikatelsko-politický životopis

Donald John Trump se narodil 14. června 1946 ve čtvrti Queens v New Yorku. Jeho otcem byl Frederick (Fred) Trump, podnikatel a realitní developer, a matkou Mary MacLeodová. Fred Trump vybudoval svoji firmu během 20. let 20. století, kdy se soustředil na výstavbu malých rodinných domků v newyorských čtvrtích Queens a Brooklyn. Podílel se také na výstavbě bytových jednotek pro zaměstnance námořnictva a pracovníky v docích ve státech Virginie a Pensylvánie. Donald Trump byl jedním ze tří dětí – starší sestra Maryanne Trumpová Barryová pracovala jako soudkyně u okresního soudu (U.S. district court) a u odvolacího soudu (U.S. court of appeals) do roku 2011, kdy odešla do důchodu. Starší bratr Frederick, Jr. (Freddy) krátce pracoval v rodinné firmě a v 60. letech se stal pilotem.⁶

V letech 1959–1964 navštěvoval Donald Trump vojenskou akademii ve státě New York (New York Military Academy) a poté Fordhamskou univerzitu (Fordham University). V roce 1968 získal bakalářský titul v ekonomii na Pensylvánské univerzitě (University of Pennsylvania).⁷ Po zakončení studia začal Donald Trump pracovat pro svého otce. V roce 1972 se stal prezidentem Trump Organization, která o rok později čelila federálnímu obvinění ohledně diskriminačních nájemních praktik. Případ byl urovnán v roce 1975, kdy Fred a Donald Trumpovi souhlasili s poskytováním seznamu volných bytů afroamerické komunitě po dobu dvou let a reklamou, která specificky deklarovala, že nájemníci z etnických menšin jsou vítáni.⁸ V roce 1976 se otec a syn spojili s korporací

- 6 „Donald Trump“, *Britannica Online Encyclopedia*, <https://www.britannica.com/print/article/607230> (přístup 3. 4. 2019); Ott, Tim, „Donald Trump’s Life Before Becoming the 45th President of the United States“, *Biography*, 22. 2. 2019, <https://www.biography.com/news/donald-trump-early-life-before-presidency> (přístup 3. 4. 2019).
- 7 Ott, „Donald Trump’s Life“; Chang, Ailsa, „This Is Where Donald Trump Played by The Rules and Learned To Beat The Game“, *National Public Radio*, special series *Journey Home*, 10. 11. 2015, <https://www.npr.org/2015/11/10/455331251/this-is-where-donald-trump-played-by-the-rules-and-learned-to-beat-the-game> (přístup 12. 4. 2019); „Donald Trump Fast Facts“, *CNN Library*, 1. 3. 2019, <https://edition.cnn.com/2013/07/04/us/donald-trump-fast-facts/index.html> (přístup 3. 4. 2019).
- 8 Kaplan, Morris, „Major Landlord Accused of Antiblack Bias in City“, *The New York Times*, 13. 10. 1973, 1, 72, <https://www.documentcloud.org/documents/2186612-major-landlord-accuse-of-antiblack-bias-in-city.html> (přístup 13. 5. 2019); „Donald Trump’s Life in Pictures“, *GQ Magazine*, 6. 6. 2017, <https://www.gq-magazine.co.uk/gallery/donald-trump-pictures> (přístup 3. 4. 2019); Ott, „Donald Trump’s Life“; „Donald Trump Fast Facts“. Encyklopedie Britannica uvádí, že se Donald Trump stal prezidentem organizace až v roce 1974: „Donald Trump“, *Britannica Online Encyclopedia*.

Hyatt a zakoupili starý hotel Commodore na středním Manhattanu. O 4 roky později, v roce 1980 ho opravený znovu otevřeli pod jménem Grand Hyatt Hotel. Tím se odstartovala Trumpova kariéra realitního developera na Manhattanu. V témže roce začaly i práce na Trumpově věži (Trump Tower), která poprvé otevřela své dveře v roce 1983 a obsahuje jak rezidenční byt Donalda Trumpa, tak hlavní sídlo společnosti Trump Organization.⁹

V 80. letech Donald Trump pokračoval s výstavbou a nákupem nemovitostí v New Yorku (například Plaza Hotel nebo Trump Parc) a zamířil i do Atlantic City, kde investoval do několika kasin (Trump Plaza, Trump's Castle Casino Resort a Trump Taj Mahal). V roce 1985 zakoupil sídlo Mar-a-Lago v Palm Beach na Floridě, které renovoval a otevřel v roce 1995 jako soukromý klub. V roce 1987 také vyšla první kniha Donalda Trumpa *The Art of the Deal*, která si třináct týdnů držela prvenství na seznamu nejprodávanějších titulů *New York Times*.¹⁰

Na začátku 90. let se však Donald Trump ocitl ve finančních nesnázích. I přes rozsáhlé jmění, které zahrnovalo kasina, mrakodrapy na Manhattanu, hotely a leteckou společnost, výše jeho půjček přesahovala cenu veškerého jeho majetku o několik set milionů dolarů a hrozil mu i osobní bankrot. V roce 1991 kasino Taj Mahal požádalo o ochranu před úpadkem a v roce 1992 Trump Plaza a Trump Castle kasina vyhlásila bankrot. Trumpovi věřitelé ho mohli donutit k vyhlášení bankrotu, ale situaci nakonec vyřešil kompromis. Věřitelé převzali kontrolu nad částí majetku Donalda Trumpa, čímž se podařilo výrazně snížit jeho zadlužení.¹¹

Ke konci 90. let se Donaldu Trumpovi znovu začalo dařit. Získal financování na své projekty – Trump World Tower v New Yorku (2001) a Trump International Hotel and Tower v Chicagu (2009).¹² V roce 1996

9 Ott, „Donald Trump's Life Before“; „Donald Trump's Life in Pictures“; „Donald Trump Fast Facts“; „Donald Trump“, *Britannica Online Encyclopedia*.

10 Spoluautorem knihy je Tony Schwartz. Další knihy, u kterých je Donald Trump spoluautorem, jsou *Trump: The Art of the Comeback* (1997), *Why We Want You to Be Rich* (2006), *Trump 101: The Way to Success* (2006) a *Trump: Never Give Up: How I Turned My Biggest Challenges into Success* (2008). Ott, „Donald Trump's Life“; „Donald Trump's Life in Pictures“; „Donald Trump Fast Facts“; „Donald Trump“, *Britannica Online Encyclopedia*.

11 Hilzenrath, David S. a Singletary, Michelle, „Trump Went Broke, But Stayed on Top“, *Washington Post*, 29. 11. 1992, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1992/11/29/trump-went-broke-but-stayed-on-top/c1685555-1de7-400c-99a8-9cd9c0bca9fe/?utm_term=.6f1c8f9eae53 (přístup 10. 4. 2019); „Donald Trump Fast Facts“; Ott, „Donald Trump's Life“; „Donald Trump's Life in Pictures“; „Donald Trump“, *Britannica Online Encyclopedia*.

12 I soukromý život Donalda Trumpa prošel v této době změnami. V roce 1992 se rozvedl se svojí první ženou Ivanou Zelníčkovou, se kterou se oženil v roce 1977 a měl s ní tři děti – Donalda

také koupil soutěže Miss Universe, Miss USA a Miss Teen USA a stal se jejich výkonným producentem. V roce 2004 též odstartoval pořad *The Apprentice*, ve kterém se naděšní podnikatelé ucházeli o pracovní místo u Donalda Trumpa. V roce 2005 pak také otevřel Trumpovu univerzitu (Trump University), která nabízela online semináře v oblasti realitních investic a managementu.¹³ I přes popularitu pořadu *The Apprentice*, který pomohl zviditelnit a podpořit jeho projekty, kasinům, která stále vlastnil, se dále nedařilo a v roce 2004 jeho společnost Trump Hotels & Casino Resorts požádala o ochranu před věřiteli. V roce 2009 pak tato společnost, přejmenovaná na Trump Entertainment Resort, vyhlásila bankrot. O rok později ukončila činnost i Trumpova univerzita.¹⁴

První ambice kandidovat na post prezidenta Spojených států ukázal Donald Trump již na konci 90. let 20. století. V roce 1999 odešel Donald Trump z Republikánské strany, u které byl registrovaným členem od roku 1987, a stal se členem Reformní strany. Zároveň oznámil plány na postavení prezidentské průzkumné komise (*presidential exploratory committee*).¹⁵ Úmyslem bylo postavit se Patu Buchananovi v jeho kandidatuře na stranickou nominaci na prezidentský úřad. V únoru 2000 ale svůj záměr opustil. V roce 2001 se Donald Trump registroval v Demokratické straně, u které byl osm let. K Republikánské straně se pak vrátil v roce 2012.¹⁶ I když se v této době ještě Donald Trump otevřeně nechystal

Trumpa Juniora (n. 1977), Ivanku Trumpovou (n. 1981) a Erica Trumpa (n. 1984). O rok později se oženil s Marlou Maplesovou, se kterou má dceru Tiffany (n. 1993). Od roku 2005 mu po boku stojí jeho třetí žena Melania Knaussová, se kterou má syna Barrona (n. 2006).

- 13 „Donald Trump’s life story: From hotel developer to president“, *BBC News*, 20. 1. 2017, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-35318432> (přístup 2. 4. 2019); „Donald Trump“, *Britannica Online Encyclopedia*; Ott, „Donald Trump’s Life“; „Donald Trump’s Life in Pictures“; „Donald Trump Fast Facts“.
- 14 Trumpova univerzita čelila hromadné soudní žalobě (*class-action lawsuit*), kterou Donald Trump urovnal dohodou za 25 milionů dolarů v listopadu 2016. „Donald Trump“, *Britannica Online Encyclopedia*; „Donald Trump Fast Facts“.
- 15 Politici uvažující o kandidatuře na prezidentský úřad mohou skrze průzkumné komise tak říkajíc otestovat situaci. Tyto komise mohou provádět výzkum preferencí voličů, omezenou propagaci a přijetí peněžních darů, a to ještě před oficiálním vyhlášením kandidatury. Tuto cestu například zvolila senátorka Elizabeth Warrenová, když 31. prosince 2018 oznámila zformování průzkumné komise. Více Wright, David, „What is a presidential exploratory committee?“, *CNN*, 4. 1. 2019, <https://edition.cnn.com/2019/01/04/politics/presidential-exploratory-committee-explainer-2020/index.html> (přístup 22. 2. 2019); Memoli, Mike a Haake, Garrett, „Elizabeth Warren launches 2020 presidential exploratory committee“, *NBC News*, 31. 12. 2018, <https://www.nbcnews.com/politics/2020-election/elizabeth-warren-launches-2020-presidential-exploratory-committee-n953151> (přístup 22. 2. 2019).
- 16 Chasmar, Jessica, „Donald Trump changed political parties at least five times: report“, *Washington Times*, 16. 6. 2015, <https://www.washingtontimes.com/news/2015/jun/16/donald-trump-changed-political-parties-at-least-fi/> (přístup 12. 4. 2019); Moody, Chris, „Trump in ’04: I probably identify more as Democrat“, *CNN*, 22. 7. 2015, <https://edition.cnn.com/2015/07/21>

ucházet o nominaci na post prezidenta, udržoval si vysoký veřejný a politický profil. Pozornost hlavně poutalo jeho opakované zpochybňování původu prezidenta Baracka Obamy (zpochybňování místa jeho narození, a tudíž jeho občanství a způsobilosti být prezidentem). Od roku 2011 se Donald Trump také pravidelně objevoval v televizních pořadech televize Fox, kde získal mediální prostor a mohl oslovovat voliče. Získával tak vliv a viditelnost v konzervativních politických kruzích. V roce 2012 podpořil republikánského kandidáta Mitta Romneyho a o tři roky později, 16. června 2015 oznámil svoji kandidaturu na republikánskou nominaci na funkci prezidenta USA.¹⁷ Nejprve ale musel projít nominačním procesem Republikánské strany.

Primárky, caucusy a jejich význam

Nominační proces stranických kandidátů na funkci prezidenta v USA se značně liší od toho v České republice.¹⁸ Zahrnuje primární volby, tzv. caucusy (výbory nebo politické porady stranických členů), delegáty a v případě Demokratické strany i tzv. superdelegáty (*superdelegates* – již zvolené stranické funkcionáře, jako třeba senátory nebo guvernéry), kteří na stranickém národním shromáždění (*national convention*) nominují finálního kandidáta za svou stranu. Tento proces není nijak centrálně řízen. Ústava USA neudává žádná pravidla, neexistují federální zákony ani politická instituce (stranická, vládní, státní nebo federální), která by měla nad tímto systémem formální autoritu.¹⁹ Forma a průběh primárních voleb a caucusů vychází z rozhodnutí vlád jednotlivých států Unie, a můžou se tak od sebe výrazně lišit. I možnost volit v primárních volbách se liší stát od státu. Někde mohou volit jen registrovaní členové dané strany, jinde jsou primárky

/politics/donald-trump-election-democrat/ (přístup 12. 4. 2019); „Donald Trump“, *Britannica Online Encyclopedia*; „Donald Trump’s Life in Pictures“.

17 „Donald Trump“, *Britannica Online Encyclopedia*; „Donald Trump’s Life in Pictures“; Ott, „Donald Trump’s Life“; „Donald Trump Fast Facts“.

18 I když například Občanská demokratická strana v roce 2012 taktéž využila formátu vnitrostranických primárek k volbě svého kandidáta do prezidentského úřadu.

19 Frederick, Heather, „Reforming the Presidential Primary System: The Voter Turnout Initiative“, *PS: Political Science and Politics* 45 (1), 2012: 51; Smith, Steven S. a Springer, Melanie J. (ed.), *Reforming the Presidential Nomination Process* (Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2009), 1, 6; Norrander, Barbara, *The Imperfect Primary: Oddities, Biases, and Strengths of U.S. Presidential Nomination Politics* (New York a London: Routledge, 2015), 22.

otevřené všem oprávněným voličům.²⁰ V primárkách a caucusech voliči navíc nevolí přímo jednotlivé prezidentské kandidáty a kandidátky, ale stranické delegáty, kteří pak během stranických národních shromáždění z kandidátů vyberou jediného nominanta či nominantku, který se bude ucházet o post amerického prezidenta. Nominační kampaň kandidátů je tak vlastně soutěž o získání delegátů, kteří danému kandidátovi nebo kandidátce přislíbili podporu a budou je volit na stranickém shromáždění.²¹

Neexistence centrálně spravovaného systému umožňuje různé postupy nominace kandidátů napříč politickými stranami a jednotlivými státy. Odlišné přístupy opakovaně vedou k návrhům reforem tohoto decentralizovaného systému – například první návrh zákona navrhuující ustanovení jednodenních primárních voleb byl podán v Kongresu již v roce 1911. V poslední době se však navržené reformy (a kritika nominačního systému) soustředí hlavně na stanovení termínů pro konání jednotlivých státních primárek a caucusů.²²

Kalendář primárních voleb a délka kandidatur mají dopad nejen na kandidáty, ale i na státy jako takové. Státy, které mají primární volby a caucusy na začátku primárního volebního období, jež trvá několik měsíců, mají větší vliv na konečný výběr kandidáta/ky, ale i na témata v kampani než státy, které volí delegáty později – a to zejména proto, že státy volící na začátku primárního volebního období přitahují větší zájem médií. Caucus v Iowě a primární volby v New Hampshire (dva státy, které tradičně volí jako první, obvykle v první polovině února volebního roku), dostávají 10 % až 20 % z celkového času a prostoru, který média věnují nominační kampani a primárním volbám; na každý další stát pak zbývá jen kolem 2 % času. Díky pozornosti médií jsou pak politické a ekonomické zájmy těchto států více vidět na národní úrovni a i uchazeči o nominace se jim více věnují.²³ Naopak státy, které volí později ve volebním období, nemají mnohdy šanci ovlivnit výběr nominovaných kandidátů/ek. V roce 2012 například novináři ve státech Oregon

20 Strany rozhodují pravidla výběru delegátů a vlády států mají vliv na výběr systému – primární volby nebo caucusy, a volební kalendář. Norrander, *The Imperfect Primary*, 5, 6, 24; Smith a Springer, *Reforming the Presidential Nomination Process*, 1; Ware, Alan, *The American Direct Primary: Party Institutionalization and Transformation in the North* (Cambridge, Cambridge University Press, 2004), 1.

21 Frederick, „Reforming the Presidential Primary System“, 51; Norrander, *The Imperfect Primary*, 4.

22 Norrander, *The Imperfect Primary*, 6–7, 23. Také Smith a Springer, *Reforming the Presidential Nomination Process*, 1.

23 Frederick, „Reforming the Presidential Primary System“, 51–52, 54.

a New York poukazovali na to, že tamní voliči neměli na finální výběr kandidáta za Republikánskou stranu žádný vliv, protože jejich primárky byly příliš pozdě (obvykle v druhé polovině dubna volebního roku) a o kandidátovi bylo již rozhodnuto.²⁴

Úspěch či neúspěch kandidátů a kandidátek v raných primárních volbách a caucusech tak může výrazně ovlivnit jejich schopnost uspět ve snaze získat celkovou stranickou nominaci. Dobré výchozí výsledky mohou přitáhnout pozornost médií, voličů i finanční podporu kampaní. Naopak špatné výsledky mohou vést k odstoupení kandidáta nebo kandidátky ze soutěže. Podle toho, jak kampaň a volby pokračují, se každý z uchazečů musí rozhodnout, zda v soutěži zůstat, nebo odejít – zda vynaložené náklady na pokračování kampaně nepřevyšují schopnost získat nominaci. Podle politoložky Barbary Norranderové jde o jakousi „hru vyčerpání“, při které jde o to, kdo vydrží nejdéle.²⁵

Průběh primární prezidentské kampaně republikánských kandidátů v roce 2016 ukázal tuto „hru“ v praxi. Mezi březnem a červencem 2015 vyhlásilo svoji kandidaturu 17 uchazečů o nominaci. První z nich opustili nominační klání již během roku 2015 (Rick Perry, Scott Walker, Bobby Jindal, Lindsey Graham a George Pataki). Sedm dalších pak následovalo po první sadě primárních voleb v únoru 2016 (Mike Huckabee, Rick Santorum, Rand Paul, Carly Fiorinová, Chris Christie, Jim Gilmore a Jeb Bush). Ben Carson a Marco Rubio odstoupili v březnu a poslední dva soupeři Donalda Trumpa, Ted Cruz a John Kasich, na začátku května.²⁶ Dá se předpokládat, že součástí rozhodnutí kandidátů odstoupit bylo i přehodnocení svých šancí získat nominaci na základě výsledků brzkých primárních voleb a caucusů a nutných výdajů na pokračování kampaně.

Stávající systém nominace kandidátů na prezidentský úřad je výsledkem reformních hnutí, pravidel stanovených národními i státními stranami, strategického chování kandidátů, zaměstnanců kampaní, dárců a občanských aktivistů, ale také státních a federálních zákonů. Na počátku

24 Někdy mohou být pravděpodobní vítězni kandidáti/ky na nominaci známi už v polovině března, zatímco některé státy volí až v květnu nebo začátkem června. Norrander, *The Imperfect Primary*, 7; Frederick, „Reforming the Presidential Primary System“, 51, 54; Smith a Springer, *Reforming the Presidential Nomination Process*, 7, 8.

25 Roli v rozhodování také hrají průzkumy veřejného mínění a volebních preferencí občanů. Norrander, Barbara, „The Attrition Game: Initial resources, Initial Contests and the Exit of Candidates during the US Presidential Primary Season“, *British Journal of Political Science* 36 (3), 2006: 487, 494. Také Norrander, *The Imperfect Primary*, 5.

26 Bialik, Carl, „How The Republican Field Dwindled From 17 to Donald Trump“, *FiveThirtyEight.com*, 5. 5. 2016, <https://fivethirtyeight.com/features/how-the-republican-field-dwindled-from-17-to-donald-trump/> (přístup 20. 3. 2019).

existence Spojených států dokonce žádný systém nominace kandidátů na funkci prezidenta neexistoval. Otcové zakladatelé se během Ústavodárného shromáždění soustředili hlavně na metodu výběru prezidenta, a nikoliv na nominační proces kandidátů. Tehdy byl pro tento účel ustanoven Sbor volitelů (Electoral College).²⁷ Bez přítomnosti politických stran v 80. letech 18. století, byla funkce Sboru volitelů v podstatě nominační. Představa byla, že Sbor volitelů nominuje vhodné prezidentské kandidáty a Kongres z nich pak vybere. Nicméně již během prezidenství George Washingtona se v Kongresu zrodily politické strany – strana Federalistů a Demokraticko-republikánská strana. Když v roce 1796 Washington oznámil, že nebude kandidovat na třetí funkční období (které tehdejší Ústava Spojených států umožňovala), straníční členové v Kongresu se začali scházet, aby vybrali kandidáta za svou stranu na prezidentský úřad. Takto se zrodily tzv. kongresové caucusy – setkání stranických členů v Kongresu za účelem nominace kandidáta na post prezidenta.²⁸

Během 19. století prošel nominační proces mnoha změnami – od kongresových caucusů ke stranickým caucusům a shromážděním až k prvním primárním volbám na konci století. Vliv na tento vývoj měly společensko-politické změny v zemi, které přinesly větší institucionalizaci stran a politických procesů.²⁹ V prvních dvaceti letech 19. století většina tehdejších států USA rozšířila volební právo na všechny bílé muže, bez ohledu na množství jejich majetku.³⁰ Politické strany v této době přestaly být výsadou členů Kongresu a rozšířily se na státní a lokální úroveň. Tento nový systém, založený na masovém zapojení občanů v politických stranách, si žádal více demokratický přístup k výběru politiků i nominaci kandidátů na úřad prezidenta.³¹ Odpovědí byla stranická národní shromáždění. V principu tento systém převedl politickou moc z národní stranické úrovně do té státní. Každý stát si mohl zvolit způsob, jakým vybere delegáty na národní shromáždění.³²

27 Norrander, *The Imperfect Primary*, 6, 9.

28 *Ibid.*, 9–10.

29 Politolog Allan Ware popisuje tento proces jako výměnu starších neformálních postupů za procesy řízené jasnými psanými pravidly. Ware, *The American Direct Primary*, 21–22; Norrander, *The Imperfect Primary*, 11, 24.

30 Až do těchto změn mohli volit jen bílí muži vlastníci majetku. Při prvních prezidentských volbách v roce 1789 to bylo kolem 6 % populace USA. „Expansion of Rights and Liberties – The Right of Suffrage“, *Online Exhibit: The Charters of Freedom*, https://web.archive.org/web/20160706144856/http://www.archives.gov/exhibits/charters/charters_of_freedom_13.html (přístup 20. 4. 2019); Norrander, *The Imperfect Primary*, 11.

31 Ware, *The American Direct Primary*, 21; Norrander, *The Imperfect Primary*, 11.

32 Norrander, *The Imperfect Primary*, 11–12.

Zvyšující se společenský tlak na státní vlády a politiky, žádající politické a společenské reformy v posledních dvou dekadách 19. století (tzv. éra progresivismu), vedl k řadě změn ve výběru kandidátů na politické pozice ve státní správě, ale i v prezidentském nominačním procesu. Například během 80. a 90. let 19. století většina států vydala zákony vyžadující použití oficiálních hlasovacích lístků, které sice uváděly jména delegátů, ale nikoliv jejich preferované kandidáty na nominaci.³³ V této době některé strany na úrovni států také začaly používat přímé primární volby. Změny vycházely z reformních snah a tlaků otevřít politické strany širší veřejnosti a vytvořit více demokratický systém výběru politiků. V roce 1899 Minnesota jako první stát na severu USA vydala zákon prikazující použití přímých primárních voleb. V roce 1903 ji následoval Wisconsin. V roce 1915 všechny státy kromě tří vyžadovaly použití primárních voleb alespoň pro některé politické pozice a většina z nich je vyžadovala pro všechny. V rámci nominačního procesu kandidátů na funkci prezidenta v roce 1916 použilo primární volby 26 států. Nicméně s příchodem první světové války mnoho států od primárních voleb ustoupilo a až do 60. let 20. století fungoval smíšený systém – částečně primární volby a částečně semiautonomní stranické caucusy. Primární volby používalo asi jen 17 států.³⁴

Změna přišla po reformách v Demokratické straně na začátku 70. let 20. století. Jejich popudem se stalo demokratické národní shromáždění v roce 1968, poznamenané atentáty na Martina Luthera Kinga a senátora Roberta Kennedyho, rozkoly ve straně ohledně války ve Vietnamu, násilnými střety mezi protestujícími a chicagskou policií během shromáždění a faktem, že Hubert Humphrey získal stranickou nominaci, aniž by se zúčastnil jediných primárních voleb.³⁵ Tyto problémy vedly k ustanovení tzv. McGovern-Fraserovy komise, jež navrhla několik změn, které byly přijaty Demokratickou stranou pro nominační proces v roce 1972. Šlo například o vytvoření psaných pravidel pro výběr delegátů, časové omezení jejich výběru jen na jeden kalendářní rok před prezidentskými volbami, omezení počtu nevolených delegátů a zrušení pravidla „vítěz bere vše“ (kdy vítězný kandidát v daném státě získal hlasy všech delegátů), což umožnilo lepší zastoupení minoritních frakcí

33 Smith a Springer, *Reforming the Presidential Nomination Process*, 2; Norrander, *The Imperfect Primary*, 14.

34 Ware, *The American Direct Primary*, 15, 23–26; Norrander, *The Imperfect Primary*, 13–16.

35 Smith a Springer, *Reforming the Presidential Nomination Process*, 4– 5; Norrander, *The Imperfect Primary*, 17–18.

mezi delegáty. Tyto změny napomohly k rozšíření primárních voleb jako systému výběru delegátů a již v roce 1976 použila tento systém většina států USA.³⁶

Reformy nominačního systému pokračovaly i v 80. a 90. letech 20. století, ale týkaly se hlavně Demokratické strany. Nicméně systém v Republikánské straně v této době také prošel změnami a též se více přiklonil k používání primárních voleb. Mezi lety 1968 a 1976 procento delegátů zvolených v primárních volbách vzrostlo ze 40 % na 70 % v obou politických stranách. Republikánská strana ale například nezrušila pravidlo „vítěz bere vše“ a na rozdíl od Demokratické strany nepoužívá nevolené delegáty, nebo tzv. superdelegáty. Na začátku 21. století se pak Republikánská strana postavila do čela snahy zreformovat kalendář nominací a jeho striktnější dodržování.³⁷

Od roku 1980 se koná v průměru 36 primárních voleb v daném volebním roce, které vyberou dvě třetiny demokratických a tři čtvrtiny republikánských delegátů na stranická národní shromáždění. Menší číslo delegátů vybraných během demokratických primárek je způsobeno tím, že Demokratická strana používá zmíněný institut superdelegátů – tedy předem zvolených stranických funkcionářů, kteří mohou podporovat jakéhokoliv kandidáta (tzv. *unpledged delegates*). Počet primárních voleb ale může kolísat – mezi lety 2004 a 2012 některé státy zrušily primární volby kvůli státnímu rozpočtu (volby můžou stát přijít na několik milionů dolarů). V jiných případech pokles počtu primárek je dán nepřítomností konkurence stávajícímu prezidentovi, tak jak to bylo u Republikánské strany v roce 2004 a u Demokratické strany v roce 2012.

Pro Donalda Trumpa hlasovalo na Národním shromáždění Republikánské strany, které se uskutečnilo mezi 18. a 21. červencem 2016 v Clevelandu, celkem 1725 delegátů z 2472 přítomných (69,8 %). Trump tedy získal nadpoloviční většinu hlasů delegátů, a stal se tak kandidátem Republikánské strany na prezidenta Spojených států. Národní shromáždění Demokratické strany se konalo ve dnech 25.–28. července 2016 ve Filadelfii – Hillary Clintonová zde získala hlasy 2842 delegátů ze 4763 přítomných (59,7 %), a stala se tak prezidentským kandidátem Demokratické strany.

36 Smith a Springer, *Reforming the Presidential Nomination Process*, 5; Norrander, *The Imperfect Primary*, 19, 22.

37 Smith a Springer, *Reforming the Presidential Nomination Process*, 8–10; Norrander, *The Imperfect Primary*, 22, 23.

Výsledky voleb 2016, význam Sboru volitelů

Výhru Donalda Trumpa v amerických volbách – i přesto že získal celkem 62 955 202 hlasů voličů (tj. 46,1 %) a Hillary Clintonová 65 794 399 hlasů (tj. 48,2 %) – umožnil již zmiňovaný Sbor volitelů (Electoral College). Sbor volitelů je instituce, která představuje jakýsi mezistupeň mezi lidovým hlasováním a formálním zvolením prezidenta. Systém funguje následujícím způsobem. Každý americký stát disponuje určitým počtem volitelů, který je dán počtem senátorů a reprezentantů v Kongresu. Každý stát podle ústavy reprezentují dva senátoři a počet reprezentantů je odvozen od počtu obyvatel (na základě cenzu z roku 2010 zastupuje jeden reprezentant zhruba 710 000 voličů; v roce 1910 toto číslo bylo 210 000 voličů/1 reprezentant).³⁸ Pokud se podíváme na konkrétní příklad, stát Pensylvánii zastupují v Kongresu dva senátoři a vzhledem k populaci 12 734 905 (k roku 2010) je ve Sněmovně reprezentantů zastoupena 18 reprezentantů. Váha Pensylvánie ve Sboru volitelů je tedy celkem 20 hlasů. Americký Kongres má celkem 100 senátorů a 435 reprezentantů, a tak po připočtení tří volitelů za federální distrikt (Washington D.C., který jinak nemá hlasovací právo v Kongresu) je celkový počet volitelů 538. V současné době tak nadpoloviční většina volitelů činí 270 hlasů. Pokud kandidát získá nadpoloviční většinu hlasů v lidovém hlasování, vyhraje tím celý „stát“ a získá všechny hlasy volitelů³⁹ – proto nastávají v americkém systému momenty, kdy kandidát, který získal více hlasů voličů, nakonec nedokázal získat potřebné množství hlasů ve Sboru volitelů (situace nastala celkem pětkrát od prvních prezidentských voleb v roce 1788).

V roce 1824 vyhrál lidové hlasování Andrew Jackson s celkovým počtem 151 271 hlasů, následován Johnem Quincym Adamsem (113 122 hlasů), Henrym Clayem (47 217 hlasů) a Williamem Crawfordem (46 979 hlasů). Jacksonova výhra však stačila pouze na 99 hlasů ve Sboru volitelů, což nebyla nadpoloviční většina hlasů (tehdy 131 hlasů), které pro zvolení vyžaduje ústava. V takovém případě – kdy žádný z kandidátů nedosáhne většiny hlasů volitelů – vybírá prezidenta podle 12. dodatku ústavy Sněmovna reprezentantů. V případě voleb

38 Burnett, Kristin D., „Congressional Apportionment – 2010 Census Briefs“, *United States Census Bureau*, listopad 2011, <https://www.census.gov/prod/cen2010/briefs/c2010br-08.pdf> (přístup 15. 8. 2018).

39 Některé státy, jako např. Nebraska a Maine, hlasy volitelů dělí na základě výsledku hlasování.

v roce 1824 se Sněmovna reprezentantů přiklonila nikoliv k Jacksonovi, ale k Adamsovi, který se tak stal šestým americkým prezidentem. Politikaření a zákulisní dohody, které však tuto volbu provázely, si v americké historii vysloužily název *corrupt bargain* (česky „nekalá dohoda“).

V roce 1876 vyhrál lidové hlasování demokrat Samuel J. Tilden v poměru 4 288 546 hlasů ku 4 034 311 hlasům republikána Rutheforda B. Hayese. Ve Sboru volitelů tento výsledek znamenal pro Tildena 184 hlasů a pro Hayese 165 hlasů, avšak ve čtyřech státech (Florida, Louisiana, Oregon, Jižní Karolína) byly výsledky rozporované, a tak dalších 20 hlasů volitelů zůstalo nerozdělených. Situace byla vyřešena tzv. Kompromisem z roku 1877, který přidělil zbylých 20 hlasů volitelů Hayesovi (čímž se dostal na většinu 185 hlasů) výměnou za souhlas Republikánské strany se stažením federálních jednotek z amerického Jihu, které zde působily od konce občanské války.

Ačkoliv ve volbách v roce 1888 porazil demokrat Grover Cleveland republikána Benjamina Harrisona o 90 596 hlasů voličů, poměr hlasů ve Sboru volitelů byl 233 hlasů pro Harrisona a pouze 168 pro Clevelanda. Podobná situace nastala ve volbách v roce 2000, kdy demokrat Al Gore získal o 540 520 hlasů voličů více než republikán George W. Bush, avšak ve Sboru volitelů prohrál o 5 hlasů v poměru 271 : 266. Clintonová v souboji s Trumpem získala dokonce o 2 839 197 hlasů voličů více, ve Sboru volitelů byla však výrazně poražena se svými 227 hlasy volitelů ku 304 hlasům pro Trumpa.⁴⁰

Formální hlasování volitelů probíhá vždy první pondělí po druhé středě v prosinci volebního roku (v roce 2016 byl tímto dnem 19. prosinec). V každém státě se Sbor sejde a hlasuje podle výsledků voleb. Ve zmiňované Pensylvánii se tedy dne 19. prosince sešlo 20 volitelů, kteří byli vázáni volit Donalda Trumpa, jenž stát vyhrál před Clintonovou o necelých 45 000 hlasů, a zajistil si tak hlasy všech 20 volitelů. Volitelé jsou fyzické osoby, které však nemusí vždy volit tak, jak jim uložili voliči v jejich státech, neboť tento proces americká ústava nespécifikuje. Ačkoliv řada států má zákony udávající sankce volitelům (obvykle se jedná o peněžitý trest, ale i trest odnětí svobody), kteří nebyli „věrní“ svým kandidátům (tzv. *faithless electors*), v průběhu let se až 167 jednotlivých volitelů rozhodlo volit

⁴⁰ Veškerá data ohledně prezidentských voleb jsou čerpána z *National Archives and Records Administration*, „U.S. Electoral College – Historical Election Results“, <https://www.archives.gov/federal-register/electoral-college/votes/index.html> (přístup 15. 8. 2018).

jinak, než jak jim udávaly výsledky voleb.⁴¹ V roce 2016 byl počet „nevěrných“ volitelů rekordní, když se dva volitelé, kteří měli volit Donalda Trumpa, rozhodli dát hlas Johnu Kasichovi a Ronu Paulovi a pět volitelů, kteří měli hlasovat pro Clintonovou, se rozhodlo dát svůj hlas Berniemu Sandersovi a Colinu Pellowi.⁴² „Správný“ poměr volitelů tedy měl být 306 hlasů pro Trumpa a 232 hlasů pro Clintonovou.

Výsledek voleb v roce 2016 tak opět vyvolal veřejné diskuse o významu a smyslu Sboru volitelů v americkém systému a obnovil úvahy o interpretaci vzniku této zvláštní instituce.⁴³ Američtí ústavní právníci a historici ve své podstatě předkládají tři různé interpretace vzniku Sboru volitelů, které se však vzájemně nevylučují. První interpretace tvrdí, že Otcové zakladatelé měli ze svých elitářských pozic obavy z lidového hlasování a chtěli zajistit, aby volba prezidenta měla „pojistku“ ve formě volitelů, kteří nemusí hlasovat v souladu s výsledkem voleb, a tak zamezit zvolení radikála, extremisty, demagoga apod.⁴⁴ Ústavodárci údajně vycházeli z předpokladu, že lidé v nové rozsáhlé zemi nebudou mít dostatečný přístup k objektivním a kvalitním informacím o kandidátech, a tak nebudou moci dělat informované rozhodnutí při volbě prezidenta. Na státní či lokální úrovni tyto obavy nepanovaly, neboť zde občané byli „blíže“ politikům a lépe dokázali rozpoznat problémy správy a jejich řešení.

Podle druhé interpretace se ústavodárci snažili ochránit malé státy před dominancí větších států.⁴⁵ Tím, že malé i velké státy mají stejný počet senátorů (tj. 2), jsou malé státy ve Sboru volitelů proporcčně zvýhodněny a jejich hlas přepočítán na jednoho obyvatele je silnější než hlas obyvatele většího státu. Třetí interpretace argumentuje, že Sbor volitelů vznikl za

41 Tito „nevěrní“ volitelé však nikdy neovlivnili celkový výsledek voleb ve prospěch jiného kandidáta. Seznam všech „nevěrných“ volitelů je dostupný zde: http://www.fairvote.org/faithless_electors.

42 Schmidt, Kristen a Andrews, Wilson, „A Historic Number of Electors Defected, and Most Were Supposed to Vote for Clinton“, *The New York Times*, 19. 12. 2018, <https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/19/us/elections/electoral-college-results.html> (přístup 15. 8. 2018).

43 Viz mj. Gregg II, Gary L., „No! The Electoral College was not about Slavery!“, *Law and Liberty*, 3. 1. 2017, <http://www.libertylawsite.org/2017/01/03/no-the-electoral-college-was-not-about-slavery/> (přístup 16. 8. 2018); Levinson, Sanford V., „A Common Interpretation: The 12th Amendment and the Electoral College“, *Constitution Daily*, 14. 12. 2016, <https://constitutioncenter.org/blog/a-common-interpretation-the-12th-amendment-and-the-electoral-college> (přístup 16. 8. 2018).

44 Holcombe, Randall G., „Origins of the Electoral College“, *Mises Institute*, 9. 11. 2000, <https://mises.org/library/origins-electoral-college> (přístup 15. 8. 2018).

45 Hardaway, Robert M., *The Electoral College and the Constitution: The Case for Preserving Federalism* (Westport, CT: Praeger, 1994).